

УДК 351:338

JEL H830

DOI 10.32782/2617-5940.1.2025.7

Богдан Кисіль

аспірант,

Національний лісотехнічний університет України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4248-9922>

E-mail: bodyakisilikus@gmail.com

РОЛЬ ДІДЖИТАЛІЗАЦІЇ В УДОСКОНАЛЕННІ МЕХАНІЗМІВ ПІДТРИМКИ ПІДПРИЄМНИЦТВА В СИСТЕМІ ПУБЛІЧНОГО УПРАВЛІННЯ

Анотація. В ході дослідження визначено, що необхідною умовою для розвитку електронної комунікації бізнесу і органів публічного управління є підвищення рівня цифрової грамотності та підвищення кваліфікації персоналу державних установ. Розвиток системи електронного урядування є одним із тих напрямків, який впроваджується урядом для спрощення процесів надання адміністративних послуг, сприяння ведення бізнесу шляхом оптимізації та полегшення процесів подання звітності, одержання довідок, підвищення прозорості процедур участі у тендерних закупівлях, а також є одним із шляхів зниження рівня корупційних та бюрократичних проявів. Процеси електронного обслуговування та супроводу підприємницької діяльності у певній мірі потребують удосконалення в частині підвищення рівня їх автоматизації та зниження рівня можливості зовнішнього втручання і навіть опосередкованого залучення працівників органів влади. Діджитал технології у сфері публічного управління є позитивним фактором не лише із погляду оптимізації бізнес процесів, а й із погляду держави, як механізму протидії відмиванню коштів, одержаних злочинним шляхом. **Метою дослідження** є аналіз ефективності впровадження, розвитку та ролі цифрових адміністративних послуг у сфері державного управління та їх вплив на удосконалення взаємодії суб'єктів підприємництва із органами публічного управління. **Методи дослідження.** Вирішення поставленої мети та завдань досягнуто із використанням загальнонаукових, статистичних та порівняльних методів, які використано при аналізі стану розвитку діджитал технологій в органах публічного управління та перспективи їх подальшого удосконалення та розвитку. **Результати дослідження.** Проведеним аналізом визначено основні переваги та недоліки у розвитку діджитал механізмів комунікації органів влади та бізнесу, а також шляхи підтримки підприємництва в системі публічного управління. **Оригінальність дослідження.** В ході проведення дослідження запропоновано впровадити на законодавчому рівні обов'язкове створення бізнес-суб'єктом електронної скриньки із внесенням відповідної інформації у реєстраційні дані, яка у подальшому буде визнаватись офіційною електронною адресою.

Ключові слова: публічне управління, адміністративні послуги, діджиталізація, бізнес середовище, комунікації, цифрові сервіси.

Bohdan Kysil

Postgraduate Student,

National Forestry University of Ukraine

ORCID: <https://orcid.org/0009-0000-4248-9922>

E-mail: bodyakisilikus@gmail.com

THE ROLE OF DIGITALIZATION IN IMPROVING ENTREPRENEURSHIP SUPPORT MECHANISMS IN THE PUBLIC ADMINISTRATION SYSTEM

Abstract. The study determined that a necessary condition for the development of electronic communication between business and public administration bodies is to increase the level of digital literacy and improve the skills of staff of government institutions. The development of the e-government system is one of the areas implemented by the government to simplify the processes of providing administrative services, facilitate business by optimizing and facilitating the processes of submitting reports, obtaining certificates, increasing the transparency of procedures for participating in tender procurement, and is also one of the ways to reduce the level of corruption and bureaucratic manifestations. The processes of electronic service and support of business activities to a certain extent require improvement in terms of increasing the level of their automation and reducing the level of possibility of external intervention and even indirect involvement of government employees. Digital technologies in the field of public administration are a positive factor not only from the point of view of optimizing business processes, but also from the point of view of the state, as a mechanism for combating the laundering of funds obtained through criminal means. **The purpose of the study** is to analyze the effectiveness of the implementation, development and role of digital administrative services in the field of public administration and their impact on improving the interaction of business entities with public administration bodies. **Research methods.** The solution to the set goal and objectives was achieved using general scientific, statistical and comparative methods, which were used in analyzing the state of development of digital technologies in public administration bodies and the prospects for their further improvement and development. **Research results.** The analysis identified the main advantages and disadvantages in the development of digital communication mechanisms between government bodies and businesses, as well as ways to support entrepreneurship in the public administration system. **Originality of the study.** During the study, it was proposed to introduce at the legislative level the mandatory creation of an email address by a business entity with the entry of relevant information into the registration data, which will subsequently be recognized as an official email address.

Keywords: public administration, administrative services, digitalization, business environment, communications, digital services.

Вступ. Розвиток цифрових послуг у сфері обслуговування населення та бізнесу в частині надання адміністративних послуг органами державної та місцевої влади сприяє удосконаленню системи державного управління та виключає фактори корупційних та бюрократичних проявів службовцями. Впровадження діджитал технологій у систему публічного управління та їх постійне удосконалення пришвидшує процеси одержання різного роду адміністративних послуг та знижує часові рамки для обслуговування потенційних споживачів послуг без фізичного відвідування державних установ. Однак, в ході надання адміністративних послуг за допомогою цифрових технологій виникають питання, які потребують постійного моніторингу, підтримки актуальності баз даних видів таких послуг, належного фінансового забезпечення захисту персональних даних споживачів, а також серверів і реєстрів надавачів послуг. Поряд із цим, залишається актуальним і питання недостатнього рівня покриття інтернет послугами території, кваліфікації державних службовців, освіченості та довіри до цифрових технологій споживачів послуг, особливо старшого покоління, а також їх проінформованості щодо можливості одержання адміністративних послуг у цифровому форматі. І хоча, зміна підходу у сфері надання адміністративних послуг із паперового до цифрового є складним, тривалим та багатограним процесом, однак вона відіграє важливу роль у підвищенні ефективності державного урядування відповідно до потреб сучасності, а також є необхідним та актуальним засобом розвитку взаємодії між державними органами, суспільством і бізнесом.

Літературний огляд. Використання діджитал технологій у публічному управлінні, практичне впровадження процесів автоматизації у взаємодію органів влади та бізнесу розглядається через призму економічного та правового аспекту у працях фахівців наукового та практичного спрямування, зокрема: А. Краковської [3], Л. Кримчак, Л. Віхтюк, Є. Рудніченка [4], Т. Маматової, Ю. Кримчак, І. Осійчук, М. Кравця, О. Лимар, О. Сердюкова, О. Чайковської, Л. Деркач, Т. Дубівки, О. Красюк [5], М. Мальця [6], Н. Петренка, Л. Машковської [7], С. Прокopenко [2]. Науковці та практики відзначають, що процеси діджиталізації у сфері публічного управління є одним із визначальних факторів у підтримці підприємництва, зниження рівня корупційних та бюрократичних проявів, а також наголошують на необхідності зміни підходів до розвитку рівня цифрової грамотності населення, бізнес-суб'єктів та публічних службовців.

Методологія. Метою дослідження є аналіз ефективності впровадження, розвитку та ролі цифрових адміністративних послуг у сфері державного управління та їх вплив на удосконалення взаємодії суб'єктів підприємництва із органами публічного управління. При дослідженні процесів діджиталізації механізмів і їх сприяння розвитку підтримки підприємництва використано загальнонаукові методи логічного та системного аналізу, порівняння та узагальнення, які дозволили провести аналіз стану та перспектив розвитку діджитал технологій у публічному управлінні.

Основна частина. Розвиток та впровадження наукових підходів у сферу державного управління, а також у взаємодію органів державної влади із суб'єктами підприємництва сприяв створенню цілого ряду нормативно-правових актів, які регулюють питання діджиталізації адміністративних послуг, захисту персональних

даних, основ кібербезпеки та впровадження у діяльність публічних органів новітніх принципів до організації у сфері обслуговування. Діджитал технології, як засіб комунікації, у повній мірі знаходять відклик і у споживачів публічних послуг, і у їх надавачів.

Розглядаючи питання надання адміністративних послуг органами публічної влади бізнес суб'єктам в усіх аспектах від їх реєстрації і спілкування до питань щодо надання інформації та звітування, слід відмітити поступовий перехід документообігу у електронний формат, що у свою чергу зменшує бюрократичні прояви та корупційні ризики. Здійснення спілкування органів влади у електронному форматі із потенційними споживачами послуг за допомогою електронних сервісів значно скорочує час процедур, що спрямовані на одержання таких адміністративних та консультаційних послуг [6].

У останні роки, державою впроваджено ряд законодавчих та нормативних актів, які регулюють відносини між органами влади та суб'єктами бізнесу у сфері публічного управління використовуючи діджитал технології, у тому числі шляхом надання електронних публічних адміністративних послуг. Діюча нормативно-правова база визначає основні напрямки, засади, форми та порядок взаємодії суб'єктів владних повноважень і бізнесу, із використання інформаційно-телекомунікаційних систем та діджитал технологій [7].

Зусилля держави на розвиток та впровадження у повсякдення діджитал технологій для спрощення відкриття та ведення бізнесу найбільш виражене у створенні системи «Портал Дія» та законодавче унормування порядку надання та обсягу комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець», відповідно для надання якої відбувається взаємодія більше ніж 10 державними електронними реєстрами та базами даних [1], і обсяг підключення та зведення у єдиний інформаційний ресурс для оптимізації надання послуг бізнесу постійно розширюється та удосконалюється.

Поряд із цим, окремими органами державної та місцевої влади впроваджуються електронні сервіси, які безпосередньо пов'язані із наданням притаманних їхній специфіці роботи електронних послуг. І це на нашу думку, є одним із проблемних питань загальної уніфікації підходів до електронного урядування, оскільки порядок надання таких послуг регулюються відомчими наказами та розпорядженнями, що дозволяє окремим органам створювати різне бюрократичне трактування до часових рамок і підходів із надання послуги. Системне удосконалення та розвиток цифрових послуг, яке здійснюється під егідою Міністерства цифрової трансформації України, а також іншими центральними органами виконавчої влади надає можливості бізнесу та громадянам одержувати послуги у режимі он-лайн, що дає додаткові можливості в економії коштів та часу на відвідування держустанов. Розглядаючи динаміку оцифрування адміністративних послуг варто відзначити аналітичне дослідження проведене Міністерством цифрової трансформації України, відповідно до якого найбільший відсоток із отриманих послуг припадає на послуги пов'язані із ведення і сплатою податкових платежів [8], рис. 1.

Наведені дані вказують, що найбільша кількість послуг, у відсотковому значенні, припадає на реєстраційні та податкові сервіси пов'язані із веденням бізнесу, а саме реєстрацією та сплатою податкових платежів.

Рис. 1. Відсоткова динаміка використання цифрових технологій

Джерело: сформовано на основі джерел [5; 8; 9; 10]

І оскільки будь-який суб'єкт підприємницької діяльності пов'язаний із державними органами, вважаємо за необхідне на законодавчому рівні, внести норму, яка б сприяла повному переходу на електронні сервіси у даному керунку. Так, доцільним є при державній реєстрації нового суб'єкта або для вже зареєстрованого ввести обов'язкову наявність єдиної офіційної електронної пошти, яка б вважалась офіційною поштовою скринькою суб'єкта незалежно від його юридичної адреси реєстрації або фактичного місця провадження діяльності. А у разі необхідності зміни електронної скриньки суб'єкта, зміни вносити через послугу державного реєстратора. І хоча, такий вид комунікації має ряд недоліків, які будуть притаманні і бізнесу, і для державних та місцевих органів, проте він є ефективним засобом комунікації державних органів із суб'єктами підприємництва, виходячи із декількох основних аспектів, особливо із погляду держави, рис. 2.

Незважаючи на наявні складності та недоліки пов'язані із переходом на діджитал технології, будь яке оцифрування послуг є позитивним вирішенням проблеми у взаємодії споживача послуги і органу влади [4]. Також, одним із напрямків розвитку електронних сервісів, окрім електронного спілкування із держустановами, є розвиток напрямом електронних сервісів із реєстрації бізнесу, написання позовних заяв, автоматизованого складання звітності чи заяв, заявок на отримання грантів, участь у електронних торгах, тендерах, одержання довідок та витягів, а також інших видів електронної співпраці, які сприяють бізнесу у оптимізації та прозорості спілкування та діяльності.

З огляду на наведене, підхід до впровадження електронних технологій у сфері публічного управління є одним із перспективних напрямків у взаємодії держави і бізнесу, спрощення адміністрування послуг через їх уніфікацію та автоматизацію, а також удосконалення механізмів підтримки підприємництва в системі публічного управління шляхом зниження рівня бюрократичної складової апарату державного управління [3]. Проте, на сьогоднішній день, практика показує,

що окремі технологічні процеси надання адміністративного обслуговування підприємницької діяльності у певній мірі потребують удосконалення в частині підвищення рівня автоматизації процесів та зниження рівня зовнішнього втручання і залучення навіть опосередкованого працівників органів влади. Так, наприклад, незрозумілим залишається підхід податкової служби щодо порядку формування та надання довідок про відсутність податкового боргу або інформаційного масиву щодо взаєморозрахунків, оскільки безпосередньо довідка формується у автоматизований спосіб, але потребує людського втручання при проведенні перевірки наявності боргу, правильності складання заяви та накладенні електронних підписів посадових осіб. Аналогічно це стосується і інших документів, які надаються органами влади, а тому на нашу думку, є об'єктивна необхідність подальшого удосконалення програмного забезпечення та впровадження механізмів повного забезпечення та автоматизації комунікаційних процесів, особливо у випадках, якщо такі документи вимагаються від бізнес суб'єктів органами влади, для більш ефективного електронного обміну інформацією між державними органами. Також позитивним рішенням є створення сервісних центрів із надання адміністративних послуг, які певною мірою стали рекламним брендом для громадян щодо пропагування можливості одержання цілого ряду послуг у цифровому форматі, їх зручності та надійності захисту персональних даних, що у подальшому стає фактором впливу для сприйняття і інших цифрових послуг, у тому числі і при веденні бізнесу.

Удосконалення механізмів електронного спілкування між публічними інституціями та суб'єктами підприємництва спрямовано на підвищення сервісної функції органів влади в частині підвищення ефективності рівня обслуговування та спрощення процедур ведення бізнесу, усунення бюрократичних перепон. Також, запровадження цифрової складової у веденні бізнесу, цифровізація судових процесів, створення електронних торгівельних майданчиків є одним із напрямків підвищення цифрової грамотності насе-

Рис. 2. Основні переваги та недоліки у розвитку діджитал механізмів комунікації органів влади та бізнесу

Джерело: сформовано автором

лення та суб'єктів підприємництва, а з погляду державних органів є не тільки одним із факторів підвищення ефективності у сфері публічного управління бізнес процесами, а й оптимізації чисельності персоналу державних та місцевих органів влади [2]. Тому, на нашу думку, процес діджиталізації публічного управління має базуватись на впровадженні підходів до удосконалення цифрової грамотності не тільки пересічних громадян чи суб'єктів підприємництва, а й підвищення компетентності у сфері удосконалення навичок при використанні інформаційних технологій персоналу державних установ. Використання наявної у базах даних інформації для державних органів є джерелом даних для аналізу діяльності суб'єкта підприємництва, його платоспроможності, ефективності бізнесу, можливого ухилення від сплати податків чи митних платежів, правової активності, соціальної значущості у масштабах країни чи регіону, а також вивчення інших видів діяльності суб'єкта. У подальшому накопичення такої цифрової інформаційної бази дає відкриває державі можливості і для дослідження діяльності бізнес суб'єкта у міжнародному полі, в частині розширення співробітництва із іноземними державами при виконанні контрольної функції держави за рухом коштів та матеріальних цінностей, законності їх походження, а також із надійними суб'єктами до взаємодій щодо надання пільгових кредитів чи грантів на розширення бізнесу, тому питання діджиталізації сфери публічного управління та спри-

яння бізнесу є одним із пріоритетних напрямків, як вітчизняної економіки так і економічного співробітництва із іноземними державами.

Висновки. Стрімкий розвиток цифрових технологій сприяє оптимізації та підвищенню функціональності публічного управління та взаємодії державних інституцій із бізнес середовищем. Удосконалення механізмів підтримки підприємництва в системі публічного управління надає додаткові можливості бізнес середовищу використовувати цифровізацію у якості додаткового джерела розвитку бізнесу. Спрямовання зусиль уряду на розвиток цифрової грамотності громадян сприяє у подальшому і до розвитку довіри суб'єктів підприємництва до діджитал технологій, а спрощення процесів надання адміністративних послуг, сприяння у забезпеченні подання звітності та одержання різноманітних довідок, підвищення прозорості процедур участі у тендерних закупівлях є одним із шляхів зниження рівня корупційних та бюрократичних проявів. Незважаючи на наявні недоліки та складності у впровадженні та розвитку діджитал механізмів комунікації органів влади та бізнесу, впровадження електронних технологій є одним із факторів, який сприяє підвищенню рівня ефективності та прозорості електронного урядування, а також є відображенням необхідності проведення змін в апараті публічного управління відповідно до потреб сучасного бізнес середовища, підвищення їх мобільності та відповідальності.

Список використаних джерел:

1. Деякі питання надання комплексної електронної публічної послуги «е-Підприємець». Постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2023 № 1156. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1156-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 08.03.2025).
2. Прокопенко С. Л. Проблеми та перспективи цифровізації адміністративних послуг в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.235> (дата звернення: 08.03.2025).
3. Краковська А. Є., Бабик М. К. Цифровізація адміністративних послуг в Україні: проблеми та перспективи розвитку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.52> (дата звернення: 14.03.2025).
4. Кримчак Л., Віхтюк Л., Рудніченко Є. Цифровізація адміністративних послуг: законодавчі та теоретичні аспекти їх реалізації. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки*. 2022. № 6, Т. 2. URL: <https://elar.khmnmu.edu.ua/handle/123456789/13308> (дата звернення: 14.03.2025).
5. Маматова Т., Кримчак Ю., Осійчук І., Кравцов М., Лимар О., Сердюков О., Чайковська О., Деркач Л., Дубівка Т., Красюк О. Цифрові адміністративні послуги в Україні: практичний посібник. Українські стратегічні комунікації. URL: <https://uastrat.com/wp-content/uploads/2024/02/digital-administrative-services-in-ukraine-2023.pdf> (дата звернення: 06.04.2025).
6. Малєць М. Р., Яровик Д. Р. Цифровізація адміністративного процесу: використання електронних засобів у державному управлінні та адміністративних процесах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. Вип. 85 (3). URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_85%283%29_5 (дата звернення: 10.04.2025).
7. Петренко Н., Машковська Л. Цифровізація державних адміністративних послуг в Україні: нормативно-правові аспекти. *Право і суспільство*. 2020. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.18> (дата звернення: 09.04.2025).
8. Дослідження цифрової грамотності в Україні. Міністерство цифрової трансформації України. 2023 URL: <https://www.rv.gov.ua/news/93-ukraintsiv-volodiiut-tsyfrovymy-navychkamy-mintsyfra-prezentuvala-rezultaty-doslidzhennia-tsyfrovoi-hramotnosti-ukraintsiv> (дата звернення: 06.04.2025).
9. Думки і погляди населення України щодо Державних електронних послуг. Аналітичний звіт за 2024 рік. Програма розвитку ООН в Україні Програма розвитку ООН в Україні. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitichnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naselennya-ukrayiny-shchodo-derzhavnykh-elektronnykh-poslugh-u-2024-rotsi> <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitichnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naselennya-ukrayiny-shchodo-derzhavnykh-elektronnykh-poslugh-u-2024-rotsi> (дата звернення: 10.04.2025).
10. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions 2024 Ukraine Report. URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf (дата звернення: 10.04.2025).

References:

1. Dejaki pytania nadannja kompleksnoji elektronnoji publichnoji poslughy «e-Pidpryjemecj» [Some issues of providing a comprehensive electronic public service “e-Entrepreneur” of 07.11.2023 No. 1156]. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 07.11.2023 № 1156. Sajt Verkhovna Rada Ukrainy. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1156-2023-%D0%BF#Text> (accessed 8 March 2025).
2. Prokopenko C. L. (2024). Problemy ta perspektyvy cyfrovizaciji administratyvnykh poslugh v Ukraini [Problems and prospects of digitalization of administrative services in Ukraine]. *Investycji: praktyka ta dosvid*. № 12. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.12.235> (accessed 8 March 2025).
3. Krakovsjka A. Je., Babyk M. K. (2022). Cyfrovizacija administratyvnykh poslugh v Ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku [Digitalization of administrative services in Ukraine: problems and prospects for development]. *Naukovyy visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Pravo*. Vyp. 70. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.70.52> (accessed 14 March 2025).
4. Krymchak L., Vikhtjuk L., Rudnichenko Je. (2022). Cyfrovizacija administratyvnykh poslugh: zakonodavchi ta teoretychni aspekty jikh realizaciji [Digitalization of administrative services: legislative and theoretical aspects of their implementation]. *Visnyk Khmeljnyckogho nacionaljnogho universytetu. Ekonomichni nauky*. № 6, t. 2. Available at: <https://elar.khmnmu.edu.ua/handle/123456789/13308> (accessed 14 March 2025).
5. Mamatova T., Krymchak Ju., Osijchuk I., Kravcov M., Lymar O., Serdjukov O., Chajkovsjka O., Derkach L., Dubivka T., Krasjuk O. (2024). Cyfrovi administratyvni poslughy v Ukraini: praktychnyj posibnyk [Digital administrative services in Ukraine: a practical guide]. *Ukrainsjki strategichni komunikaciji*. Available at: <https://uastrat.com/wp-content/uploads/2024/02/digital-administrative-services-in-ukraine-2023.pdf> (accessed 6 April 2025).
6. Malecj M. R., Jarovyk D. R. (2024). Cyfrovizacija administratyvnogho procesu: vykorystannja elektronnykh zasobiv u derzhavnomu upravlinni ta administratyvnykh procesakh [Digitalization of the administrative process: the use of electronic means in public administration and administrative processes]. *Naukovyy visnyk Uzhghorodskogho nacionaljnogho universytetu. Serija: Pravo*. Vyp. 85 (3). Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2024_85%283%29_5 (accessed 10 April 2025).
7. Petrenko N., Mashkovsjka L. (2020). Cyfrovizacija derzhavnykh administratyvnykh poslugh v Ukraini: normatyvno-pravovi aspekty [Digitalization of public administrative services in Ukraine: regulatory and legal aspects]. *Pravo i suspilstvo*. № 2. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2020.2-1.18> (accessed 9 April 2025).
8. Doslidzhennja cyfrovoi ghamotnosti v Ukraini [Digital Literacy Research in Ukraine]. Ministerstvo cyfrovoi transformaciji Ukrainy. (2023). Available at: <https://www.rv.gov.ua/news/93-ukraintsiv-volodiiut-tsyfrovymy-navychkamy-mintsyfra-prezentuvala-rezultaty-doslidzhennia-tsyfrovoi-hramotnosti-ukraintsiv> (accessed 6 April 2024).
9. Dumky i pohljady naselennja Ukrainy shhodo Derzhavnykh elektronnykh poslugh. Analitichnyj zvit za 2024 rik [Opinions and views of the population of Ukraine on State electronic services. Analytical report for 2024]. Prohrama rozvytku OON v Ukraini Prohrama rozvytku OON v Ukraini. Available at: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitichnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naselennya-ukrayiny-shchodo-derzhavnykh-elektronnykh-poslugh-u-2024-rotsi> <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/analitichnyy-zvit-dumky-i-pohlyady-naselennya-ukrayiny-shchodo-derzhavnykh-elektronnykh-poslugh-u-2024-rotsi> (accessed 10 April 2025).
10. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions 2024 Ukraine Report. Available at: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf (accessed 10 April 2025).

Стаття надійшла до редакції 09.05.2025